

Ødemarken

4) SS-beltspenne med innskripsjonen «min ære er min lojalitet». 5) En tysk stålhjelm perforert av tungt skyts. 6) Levninger

FOTO: KAI KRÜGER/ATLE MESLO

nordmenn i noen enkelthendelse under krigen.

I lang tid har det vært stor aktivitet på russisk side, og man aner at noe er i gjære. Men tyskerne har ingen forsterkninger å sende. Nordmennene er i realiteten sjanseløse når drøyt 1000 sovjetere går til angrep i grålysningen. Russerne omringer høydene og bombarderer dem med tungt artilleri.

Nordmennene, som kun har håndvåpen, slår tilbake de første bølgene, men det er bare et spørsmål om tid. 26. juni er slaget over. 102 nordmenn er drept og 50 tatt til fange. 23 av dem dør i russisk fangenskap. Bare 50 skijegere klarer å rømme i sikkerhet.

Forrige lørdag trykket BA navn og bilder av de 56 hordalendingene som mistet livet i tysk krigstjeneste. Fem av dem døde på Hasselmann- og Kaprolathøydene.

65 ÅR SENERE: I 14 dager leter Meslo og UiB-forskerne i ødemarken. Sommeren 2008 gjorde man de første funnene,

dette er andre og siste runde. De døde ble aldri forsøkt gravlagt, bare etterlatt i de sønderskutte stillingene. Levningene ligger ikke lenger i åpent lende, men ti til 30 centimeter under bakkenivå. Søkene er innrettet for å avdekke metallgjenstander i skogbunnen. Uniformsknapper og beltespener kan gi indikasjon på hvor skjelettresten er gjemt. Det samme gjør rapporter fra overlevende.

Det var mye rot i 1944 og ingen feltrapport fra slaget. Hvor mange som eksakt døde på høydene, vet ingen.

– Det gjelder å skille relevante detektorutslag fra granatsplinter, piggråd og ammunisjonsrester. Dyr og likskjendere har vært på ferde tidligere, og levninger er oftest fragmentert etter granatbeskytning og tung sovjetisk artillerifild, forklarer professor Kai Krüger til BA.

Enkeltfunn begrenser seg gjerne til lårben, ribben, deler av kranier, eller støvler i myr med tilhørende fotrester.

Nedenfor høydene, i Kapanez-sjøen, saumfarer to russiske dykkere bunnen. Og

gjør funn etter soldater som har forsøkt å komme seg i sikkerhet ved å svømme over til den andre siden – mens de ble pepret av sovjeterne fra bredden.

I alt blir det gjort ti likfunn sommeren 2009. Nå er over halvparten av nordmennene funnet.

– Regner man med funn som er gjort av våre russiske partnere før komiteen startet sitt arbeid, kan et realistisk anslag være 60 individer. Vi anser dette som et meget godt resultat, forholdene tatt i betraktning, sier Krüger.

Kaprolat-komiteen har bekreftet positiv identifikasjon av syv norske soldater etter å ha samkjørt DNA-analyser med slektninger i Norge. Det arbeides nå for å få brakt levningene tilbake til pårørende som ønsker dette.

■ **NESTE LØRDAG:** Slik identifiseres de døde soldatene.

EIVIND A. PETTERSEN og MAGNE TURØY (foto)

– Han ble truffet i pannen og segnet om

102 nordmenn, derav fem hordalendinger, mistet livet i slaget om Hasselmann- og Kaprolathøydene.

Med tillatelse fra forfatter Eirik Veum gjengir BA her et utdrag fra den ferske NRK-boken «De som falt», som beskriver den blodige trefningen i Karelen mellom norske frontkjemper og sovjethæren 24.-26. juni 1944.

Robert, 20 år da, fra Trondheim, var en av få som overlevde. Han var 85 år da intervjuet ble gjort i fjor:

«Jeg lå i en gravne og hørte sovjeterne var på vei. Gutten ved siden av meg, jeg er usikker på hvem det var, stakk hodet opp over kanten for å se. Han ble truffet i pannen og segnet sammen. Det var en veldig ung og uerfaren gutt. Jeg rakk ikke å si fra, han var så rask, og en av de sovjetiske skarpskytterne tok han. Unggutten var en av de første som falt på Hasselmann, forteller Robert.

Nordmennene presses bakover og må forlate flere av stillingene. Robert legger seg ned bak en trestamme som er skutt over ende. Litt lenger borte ligger et par av kameratene i en grop, den gir god dekning for skudd. Den ene heter Sigurd Ivar Stensvaag, 23 år, fra Laksevåg. Han vinker, ber Robert komme over hvor det er trygt, men 20-åringen velger å bli bak treet. Like etterpå hører de lyden av granaten som kommer, de to i gropen forsøker å finne dekning, men det er nytteløst. Det blir en fulltreffer.

Robert ser hvordan kroppene kastes opp i været og lander på bakken utenfor stillingen. Begge dør.»

DØDE: Sigurd Ivar Stensvaag (23), Bergen.

DØDE: Erling Münther Haaland (41), Bømlo.

DØDE: Fartein Simling Kleppe (18), Bergen.

DØDE: Monrad Lindbom (23), Bergen.

DØDE: Lars Mossefinn (19), Voss.

PATROLJE: En norsk skijegerpatrolje ute i den russiske ødemarken vinteren 1944.